

PAPP TEKLA

„Total plan” a magyar szerződési jogról – nemzetközi kitekintéssel¹

I. A szerződések tipizálása

A piaczgazdaság kialakulása és jelenségei – melyek a XIX. századi nagy természetjogi kódexek deklarálta szerződési szabadságra visszavezethető jogi „képződményeket” eredményezték – a Polgári Törvénykönyv szabályozási kereteit szétfeszítették, illetve szétfeszítik:

– az üzletszerű gazdálkodás (a rendszeres jellegű termelő, szolgáltató, kereskedelmi tevékenység folytatása nyereségszerzés érdekében), a tömegmértetű vagyoni és árukapcsolatok, a nagymértetű beruházások, a nemzeti határokat átlépő jogügyleti viszonyok újabb és újabb szerződések meghonosodását és alkalmazását tették lehetővé, valamint

– a hagyományosan intézményesült szerződési alaptípusokat meghaladó, új szerződési technikák jelentek meg: egységesítésre, standardizálásra irányuló (lásd: lízing-, faktoringszerződés), illetve túl részletező, önszabályozó jellegű megállapodások (l. szindikátusi szerződés).²³

Éppen ezért a szerződések tipizálásának jelentősége abban rejlik, hogy a kontraktusra alkalmazandó jog eldöntése céljából szükséges a megállapodásokat egy meghatározott szempontrendszer szerint megállapított kategóriákba besorolni.⁴ Egy szerződés tí-

¹ A tanulmány a Magyar Ösztöndíj Bizottság Collegium Hungaricum ösztöndíj támogatásával és a School of Law University of Warwick Senior Visitor's Fellowship segítségével készült; külön köszönet Prof. Hugh Beale-nek, valamint Prof. Florian Faustnak (Bucerius Law School, Hamburg).

² PAPP TEKLA: *Atipikus szerződések*, Szeged, 2009. 9. p.;

³ Szerződési jogunk változásaiival kapcsolatban lásd részletesen: DIÓSDI GYÖRGY: *Atipikus szerződések a bírósági gyakorlatban – egy felmérés margójára*. Jogtudományi Közöny (2) 1971, 89–94. pp.; HARMATHY ATTILA: *Jogpolitika – polgári jog*. Magyar Jog (12) 2010, 705–719. pp.

⁴ A következő idézetek világítanak rá a legjobban a szerződések tipizálásának szükségességére: „First, classification is practically important. Without a good classification scheme, trying to find the law on a particular topic is like looking for books in an unsorted library. Second, and a related point, classification is intimately connected to knowledge. Learning the law, like learning biology or chemistry, is in large part a matter of learning classificatory schemes... Third, and of greatest significance, classificatory questions are morally important.... In the case of law, classification and morality are closely linked, because the most basic principle justice is that like cases should be treated alike... But to the extent that a classification scheme is accurate,

pusának eldöntésénél nem a szerződő felek által adott elnevezés, és nem a felek szóhasználata a meghatározó, hanem a kontraktus tartalmából és fogalmi elemeiből kell kiindulnunk a Ptk. kötelmekre irányadó általános, és a szerződésekre vonatkozó közös és speciális szabályai alapján.

A magánjogi szerződéseket nevesített és nevesítetlen megállapodásokra tudjuk bontani:⁵ a nevesített szerződések közé a tipikus és atipikus, a nevesítetlenek közé a vegyes és a de facto innominát kontraktusok tartoznak.⁶

A Ptk. (2013. évi V. törvény Hatodik Könyv Harmadik Rész) tartalmazza a nevesített tipikus kontraktusokat. Az egyes szerződéstípusok közös magjuk szerint,⁷ a szerződés közvetlen tárgya: a megállapodás alapján kifejtendő magatartások szempontjából vannak csoportosítva,⁸ úgy mint: tulajdonátruházó, vállalkozási típusú, megbízási típusú, használati, letéti, forgalmazási és jogbérleti, hitel- és számla-, biztosítéki, biztosítási, tartási és életjáradéki, valamint polgári jogi társasági szerződések.

Meglátásom szerint a gazdasági és társadalmi viszonyok változásai és a globalizáció eredményezte átalakulások a szerződések területén a de facto innominát kontraktusok irányából induló és a nevesített tipikus szerződések felé mutató fejlődést generálnak: a megelőzően még fel nem merült megállapodások először de facto innominát szerződésként tűnnek fel, majd rendszeressé válásukkal a vegyes (pl. befektetési szerződés) vagy az atipikus szerződések (pl. a fogyasztói csoport létrehozására és működtetésére irányuló konzorciós szerződés) közé sorolódnak, és végül – nem annyira gyakoriságuk, mint inkább – jogalkotói szándék folytán bekerülhetnek a Ptk.-ba (pl. az ál-atipikus, vegyes szerződésnek minősülő disztribútori szerződés,⁹ vagy az eddig még csak a de facto innominát megállapodásként feltűnt, az új Ptk.-ba bizalmi vagytonkezelésként bekerült kontraktus).¹⁰

Maga az „atipikus” kifejezés használata nem új keletű a szerződések szabályozása terén: a XX. század 20-40-es éveiben a magyar szakirodalom már használta ezt, vagy a „nem tipizált” kategóriát. Azokat a kötelmeket, amelyek a római jogi szerződési felosztásnak megfelelően intézményesült formáktól eltérő jogalapokra voltak visszavezethetőek, nevezetlen/innominát/nem tipizált/atipikus szerződésnek minősítették.¹¹ Ide

it can help courts and other lawmakers to know which cases are alike and which are different.” ATIYAH, PATRICK S. – SMITH, STEPHEN A.: *Atiyah's Introduction to the Law of Contract*, Clarendon Law Series, London, 2005. 29. p.; „First, the fact that contract law involves classification, explicit and implicit, tell us something about the systematic nature of legal reasoning. Secondly, the fact that we recognise classifications based on the status of contracting parties is testament to an important development in the modern law, namely that we no longer treat all parties as undifferentiated contractors (as business or as consumer contractors). Thirdly, the utility of particular classifications depends on our particular cognitive interest.” FURMSTON MICHAEL (főszerk.): *The Law of Contract*, London, 2010. 28–29. pp.

⁵ Ezt a fajta felosztást még a kínai szerződési jog is ismeri, I. JONES, WILLIAM C. (szerk.): *Basic Principles of Civil Law in China*, New York, 1989. 207. p.

⁶ PAPP 2009, 11–14. pp.; VÖRÖS IMRE: *A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga I.*, Budapest, 2004. 7. p.

⁷ VÉKÁS LAJOS (szerk.): *Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*, Budapest, 2008. 866. p.

⁸ VÉKÁS LAJOS (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*, Budapest, 2013. 679. p.

⁹ Ptk. 6:372–375. §§.

¹⁰ Ptk. 6:310–330. §§.

¹¹ EÖRSI GYULA: *A szerződések rendszere*, in: EÖRSI GYULA et al.: *Kötelmi jog, Különös rész*, Budapest, 1984. 6–8. pp.

sorolták többek között a licencszerződéseket, a szindikátusi megállapodásokat, a zsi-bárusi szerződést, a tarifaszörződéseket, a különbözö kompenzációs szerződéseket,¹² az elméleti megközelítést a kúriai gyakorlat is alátámasztotta, például a licencszerződés kapcsán.¹³

Az atipikus szerződés kifejezés nem egyedi, nemcsak Magyarországon használatos:

– a német szerződési jog is ismeri az atipikus kontraktusokat (atypische Verträge),¹⁴ azon belül a szűk értelemben vett atipikus (például a timesharing-szerződés)¹⁵ és a forgalomtipikus megállapodásokat (pl. faktoring-, franchise-, lízingszerződés)¹⁶ megkülönböztetve;

– az osztrák magánjogban az atipikus szerződés (l. Factoring, Franchising, Lizenzvertrag etc.)¹⁷ contracta sui generisként aposztrofáltak,¹⁸ csaknem azonos a svájci kötelmi jogi megközelítés is: Vertrag sui generis (iuris) címszó alatt találhatóak az atipikus szerződés;

– a spanyol szerződési jog is atipikusnak ismeri el a koncessziós, a franchise-, a faktoring, a lízing-, a know-how (etc.) szerződést (los contratos atípicos);¹⁹

– a francia jog a Code Civil által nem szabályozott szerződéseket contrat atypique/inommé-nak tekinti²⁰ (az előbbi kategóriát inkább a munkaszerződés kapcsán használva), és inkább a nevesítetlen szerződéseken belüli contrats spécifiquement autonomes altípusba tartoznak az általunk atipikusnak tekintett kontraktusok;

– a román jogban uralkodó nézet szerint a nevesített/tipikus szerződés azok, amelyek névvel és jogszabályi háttérrel rendelkeznek (pl.: megbízás, bérlet, adásvétel) és a nevesítetlen/atipikus szerződés pedig a polgári törvénykönyvön kívüli, a szerződési szabadság elvéből és a polgári jog diszpozitív jellegéből eredő kontraktusok (pl. franchise, forfeiting);²¹

¹² VILLÁNYI LÁSZLÓ: *A magyar magánjog rövid tankönyve*, Budapest, 1941.; FÜRST LÁSZLÓ: *A magánjog szerkezete*, Budapest, 1934.; SZLADITS KÁROLY (szerk.): *A magyar magánjog, IV. kötet, Kötelmi jog*, Budapest, 1942.; PAPP TEKLA: *Az atipikus szerződés és a magyar Magánjogi Törvényjavaslat*, in: *Atipikus jelenségek szerződési jogunkban / Atypical phenomena in our Contract Law*, Szeged, 2009. 9–24. pp.

¹³ P. II. 6255/1939. 946. döntés (Új Döntvénytár 1941.).

¹⁴ REICH, DIETMAR O.– SCHMITZ PETER: *Einführung in das Bürgerliche Recht*, Wiesbaden, 2000. 176–178. pp.; MARTINEK MICHAEL: *Moderne Vertragstypen*, München, 1991. 19. p.

¹⁵ BGB 481–487 §§; REICH – SCHMITZ 2000, 178. p.; STOFFELS, MARKUS: *Gesetzlich nicht geregelte Schuldverträge*, Tübingen, 2001. 15. p.

¹⁶ STOFFELS 2001, 14–15. pp.; OETKER, HARTMUT – MAULTZSCH FELIX: *Vertragliche Schuldverhältnisse*, Berlin – Heidelberg, 2007. 11–12. pp.

¹⁷ Nem tartoznak a törvényileg szabályozott szerződéstípusokhoz, és a törvényileg szabályozott szerződéstípusokból összetevődő vegyes megállapodásokhoz sem. WELSER, RUDOLF L.: *Fachwörterbuch zum bürgerlichen Recht*, Wien, 2005. 592. p.

¹⁸ http://www.uibk.ac.at/zivilrecht/bach/kap5_0.xml?section=3;section-view=true (2014. 04. 15.)

¹⁹ <http://vlex.com/source/contratos-atipicos-aspectos-juridicos-667>; <http://www.estuderecho.com/documentos/mercantil2/00000099770975656.html> (2014. 04. 15.)

²⁰ definition.actufinance.fr/contrat-atypique-264; www.rachatducredit.com/contrat-atypique.html (2014. 04. 15.)

²¹ <http://www.scribd.com/doc/57762395/37/Acte-numite-si-nenumite> (2014. 04. 15.)

– a holland jogban a Polgári Törvénykönyvből kimaradt szerződések tekintik atipikusnak (pl.: lízing, faktoring, franchise);²²

– mind a cseh, mind a lengyel magánjog a Polgári Törvénykönyvön kívüli, ezért nevesítetlen szerződéseket minősíti atipikusnak (pl.: lízingszerződés);²³

– az olasz magánjog atipikus szerződésként fogja fel az olasz Ptk-n kívüli, ezért nevesítetlen, azonban *sui generis* megállapodásokat (pl.: lízing, franchise, faktoring, merchandising);²⁴

– a szerb magánjogban a jogszabályi háttér nélküli szerződéseket (amelyeket a polgári és a kereskedelmi törvények kifejezetten nem szabályozzák) nevesítetlenként kvalifikálják, és ezalatt ténylegesen az atipikus szerződéseket (franchising, factoring, timesharing etc.) értik.²⁵

Az atipikus szerződések csoportja nem lezárt, hanem egyre terebélyesedő kategória: véleményem szerint ezt a tendenciát jól szemlélteti az, hogy egy néhány éves megszilárdulási és meggyökeresedési folyamat után az atipikus szerződések közé tartozik már az egészségügyi kezelési szerződés (treatment contract, Behandlungsvertrag) és a merchandising-szerződés is.²⁶

Megjelentek az atipikus és a vegyes szerződések közötti éles határvonalat „elmosó”, relativizáló ún. ál-atipikus szerződések. Az „ál-atipikus” szerződések közé olyan kontraktusok sorolhatók, amelyek a megállapodások elnevezése és tartalmának megfogalmazása alapján azt a látszatot keltik, mintha az atipikus szerződések néhány csoportismérvének megfelelénének (például az idegen eredetű név; szinteg a Ptk. nevesített szerződései közé nem tartoznak; a külföldi gyakorlat szerepe magyarországi meghonosodásukban; a szerződések közös szabályainak alkalmazhatósága; főként gazdálkodó szervezetek közötti tartós jogviszony kialakítására kötöttek); valójában pedig vagy vegyes szerződésnek minősíthetők, vagy valamelyik nevesített szerződésnek feleltethetők meg. Ide sorolható például a disztribútori szerződés (amely főként adásvételi-szállítási láncolat; az új Ptk. ezt a szerződési konstrukciót másként közelíti meg: forgalmazói kontraktusként közvetítői szerződésnek tekinti...),²⁷ vagy a dealeri (amely vagy adásvételi szerződéseket, vagy bizományosi, illetve önálló kereskedelmi ügynöki szerződéssel vegyes adásvételt, néhol letéti elemekkel kombinálva, vagy adásvétellel vegyes halasztott adásvételt takar), outsourcing- (amely megbízással vegyes vállalkozási szerződésnek minősíthető) és befektetési szerződések (amely személyes befektetésnél létező szerződéstípu-

²² KISFALUDI ANDRÁS: *Hollandia új Polgári Törvénykönyvének néhány tanulsága a magyar kodifikáció számára*. Polgári Jogi Kodifikáció (2) 1999, 22–26. pp.

²³ <http://pravni.radce.ihned.cz/c1-22286420-leasingova-smlouva-o-koupi-najate-veci>; <http://www.przetargi-publiczne.pl/numery/maj-2007/leasing-a-zamowienia-publiczne.html> (2014. 04. 15.)

²⁴ <http://www.eulaw.egov.bg/DocumentDisplay.aspx?ID=172115>; <http://tobegin.it/files/2011/09/i-contatti-atipici.pdf>; DIENER, MARIA CRISTINA: *Il contratto in generale*, Milano, 2011.

²⁵ PEROVIC, Jelena: *Contract Law in Serbia*, in: JESSEL-HOLST, CHRISTA – KULMS, RAINER – TRUNK, ALEXANDER (szerk.): *Private Law in Eastern Europe, Autonomous Developments or Legal Transplants?* Tübingen, 2010. 98–99. pp.; DUDÁS ATTILA – PAPP TEKLA: *Atipikus szerződések Magyarországon és Szerbiában*, Debreceni Jogi Műhely (3) 2013, http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/3_2013/atipikus (2013. 10. 20.)

²⁶ Erről részletesen I. JENOVAI PETRA et al.: *Atipikus szerződések*, Szeged, 2011. 314–340. pp. és 241–266. pp.

²⁷ Erről részletesen I. PAPP TEKLA: *A disztribútori szerződés*. *Gazdaság és Jog* (5) 2010, 14–19. pp.

sokban realizálódik,²⁸ vagy specializálódott vállalkozás által nyújtott befektetési szolgáltatásnál megbízási, bizományosi / önálló kereskedelmi ügynöki és letéti jelleg jelenik meg).²⁹

Megfigyelhető a vegyes szerződések alfajainak keveredése is, különösen a típuskombinációs és a sajátos szolgáltatásra irányuló altípusok vonatkozásában; a bírói gyakorlatban az alábbi variációk voltak „tetten érhetőek”:

– határozott időre kötött, plakát kihelyezésére vonatkozó megbízási szerződéssel vegyes albérleti szerződés,³⁰

– parkolási rendszer bevezetésére, használatára és üzemeltetésére kötött kontraktus felhasználási, haszonbérleti elemeket is hordozó, a franchise-szerződéshez hasonló komplex jogviszonyt lefedő vegyes megállapodás.³¹

A tipikus és az atipikus megállapodások csoportjai között pedig, átmeneti képződményként (vegyes szerződésként) ezek mixtúrája tűnt fel: így a számítógépes program (szoftver) hasznosítására köthető megállapodás, mely vállalkozási, bérleti, haszonbérleti és lízingszerződési elemeket is tartalmazhat.³²

A szerződések területén jogági „keveredés” is megfigyelhető: napjainkra számos vegyes jogági megállapodás alakult ki.³³ Ezekben az esetekben nem a szerződés közvetlen tárgya (a szolgáltatás) alapján minősíthetők a kontraktusok vegyesnek, hanem aszerint, hogy a több jogág jogi normái alkalmazandóak rájuk, melyek a szerződés teljes dinamikáját meghatározzák.³⁴

A fentiekből is látható, hogy a szerződési jog a levert cölöpök (a tipizálási szempontok) között folyamatos, állandó alakulásban, változásban van.

II. Szerződések tipizálása néhány európai szerződési jogban

A XXI. századra a nemzeti szerződési jogok egy többretegű magánjog³⁵ részei, melyet európai és globális hatás befolyásol, alakít. Napjainkban elképzelhetetlen a magánjog bármely részének kutatása és feldolgozása ezen behatások vizsgálata nélkül.

Az angol szerződési jogban³⁶ az általános nézettel ellentétben, a precedens jogra való épülése ellenére találhatók rendszerező szempontok³⁷ a kontraktusok osztályozásával

²⁸ Például kölcsönszerződésben, vagy betéti szerződésben, vagy értékpapírügyletekben, vagy tőzsdei ügyletekben, vagy adásvételi szerződésben, vagy biztosítási szerződésben, vagy társasági részesedésszerződésben.

²⁹ Erről részletesen I. PAPP 2009, 23–25. pp.

³⁰ LB Pfv. XI. 20.314/2006. (BH 2007. 332.).

³¹ SZIT-H-GJ-2008-89.

³² FIT 5. Pf. 21. 373/2006/3.

³³ Például ilyen a támogatási szerződés; erről I. PAPP TEKLA: *A támogatási szerződés I. Céghimők 2012/6, 12–14. pp.* és UŐ.: *A támogatási szerződés II. Céghimők 2012/7, 3–6. pp.*

³⁴ Például ide tartozik még a közbeszerzési szerződés, a közszolgáltatási szerződés, az értékpapírijogi megállapodások etc.; I. JENOVAI et al. 2011, 16–17. pp.

³⁵ SZILÁGYI FERENC: *Európai szerződési jog és a nemzeti szerződési jog rendszere: aktuális kontextus és problémakörök.* Magyar Jog (2) 2012, 82. p.

³⁶ Fejlődésének magyar nyelvű feldolgozását I. VÉKÁS LAJOS: *A szerződési rendszer fejlődési csomópontjai,* Budapest, 1977. 57–59. pp.

kapcsolatban is. Viszont az is kétségtelen, hogy a kontinentális szerződési jogokhoz viszonyítva egységesített kötelmi jog, általános szerződési alapelvek, generálisan érvényesülő szerződési keretrendszer kidolgozására az angol kontraktuális jogban nem került sor.³⁸ Az angol szerződési jognak négyféle jogforrása van:³⁹ a common law, jogszabály, nemzetközi egyezmények⁴⁰ és az európai jog.⁴¹ Az angol szerződési jogban is a megállapodásokat többféle kritérium szerint osztályozzák: a tárgya,⁴² a felek, a kontraktus formája,⁴³ a megállapodás időtartama,⁴⁴ a szerződés hatálya és hatályosulása szempontjából.⁴⁵ A szerződés alanyai felől közelítve kereskedelmi⁴⁶ és nem kereskedelmi (non-commercial) szerződéseket különböztethetünk meg aszerint, hogy üzletszerű gazdasági tevékenység folytatása-e (business for the purposes of trade) mindkét fél célja, vagy sem (contract between private individuals; lásd például: fogyasztói szerződések, házasságkötés);⁴⁷ egyes szerződésnek tekintik azokat, ahol csak az egyik alany 'kereskedő' (merchant).⁴⁸ A szerződő felek szerinti másik csoportosítás magánfelek (private persons) közötti és olyan kontraktusokra bontja a szerződéseket, ahol mindkét, vagy legalább egyik szerződő fél köztisztület/nyilvános szerv (public body).⁴⁹ A szerződés formája alapján alakoszerűtlen (simple contract)⁵⁰ és írásbeli formához (deed or specialty contract) kötött⁵¹ megállapodásokat, és olyanokat különíthetünk el, amelyeknél a szerződési tartalmat szavakkal (expressed contract), vagy ráutaló magatartással (implied contract) nyilvánították ki a jogalanyok;⁵² a határozottan kifejezésre juttatott szerződéseken belül külön alcsoportot képeznek a távollévők között kötött megállapodások (distance contract).⁵³ A szerződés hatálya alapján beszélhetünk olyan szerződésről, ahol csak az egyik szerződő felet terheli kötelezettség (unilateral contract), és olyanról, ahol mindkét szerződési alany kötelezettség teljesítését vállalja a másikkal szemben

³⁷ SZILÁGYI FERENC: *Európai szerződési jog és a nemzeti szerződési jog rendszere: átültetési gyakorlatok és európai perspektívák*. Magyar Jog 2012/5, 270. p.

³⁸ CARTWRIGHT, JOHN: *Contract Law, An Introduction to the English Law of Contract for the Civil Lawyer*, Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon, 2007. 48. p.

³⁹ BEALE, HUGH G. (szerk.): *The Common Law Library, Chitty on Contracts, General Principles*, 31 Edition, Volume 1, London, 2012. 4. p.

⁴⁰ RICHARDS, PAUL: *Law of Contract*, Pearson Longman, Harlow etc., 2009. 11. p.

⁴¹ POOLE, JILL: *Contract Law*, Oxford, 2010. 2. p.

⁴² KRAMER, ADAM: *Contract Law, An Index and Digest of Published Writings*, Oxford and Portland, Oregon, 2010. 39. p.

⁴³ FURMSTON 2010, 26. p.

⁴⁴ MCKENDRICK, EWAN: *Contract Law*, London, 1997. 1. p.

⁴⁵ BEALE 2012, 74. p.

⁴⁶ RICHARD, TAYLOR – DAMIAN, TAYLOR: *Contract Law, Directions*, Oxford, 2011. 67. p.

⁴⁷ BEALE 2012, 76. p.

⁴⁸ BEALE 2012, 76. p.; BEALE, HUGH G. et al.: *Cases, Materials and Text on Contract Law*, Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon, 2010. 139. p.

⁴⁹ *Cheshire, Fifoot and Furmston's Law of Contract*, Oxford, 2007. 34. p.; *Wilson v First County Trust Ltd* (2003) UKHL 40, (2003) 4 All ER 97, (2004) 1 AC 816.

⁵⁰ DUXBURY, ROBERT: *Contract law*, London, 2011. 5. p.

⁵¹ BEALE 2012, 79. p.

⁵² BEALE 2012, 79. p.

⁵³ BEALE 2012, 79. p.

(bilateral/synallagmatic contract)⁵⁴ A kontraktus hatályosulása kapcsán érvényes (valid), hiányos/érvénytelen (void), megtámadható (voidable) és kikényszeríthetetlen (unenforceable) szerződéseket ismer az angol magánjog.⁵⁵ A szerződés tárgya szerinti különbségtétel a kontraktus közvetett tárgya, a szolgáltatás alapján történik; így sokféle megállapodás-típus rögzíthető (például adásvételi szerződés, munkaszerződés, fuvarozási szerződés, vállalkozási szerződés etc.).⁵⁶

A svájci szerződési jogban a szerződéstípusok sokféleségéről⁵⁷ beszélhetünk: törvényileg szabályozottra és nem szabályozottra osztva őket.⁵⁸ Az utóbbi kategórián (Innominatverträge) belül összefüggő (pl.: Netz-, Verbundvertrag, groupes de contrats),⁵⁹ vegyes (gemischttypischer Vertrag) és sui generis (iuris)⁶⁰ szerződési alfajokat alakítottak ki. Svájcban a szerződéseknek olyan osztályozása is elfogadott, amely a jogterület felől közelít: dologi, kötelmi, családjogi és öröklési jogi kontraktusokat megkülönböztetve.⁶¹ A kötelmi szerződések vagy egyoldalú kötelezettséget (contractus unilaterales), vagy kétoldalú, kölcsönös kötelezettséget keletkeztethetnek. A kétoldalú megállapodáson belül (zweiseitiger Vertrag) a contractus bilaterales aequales és contractus bilaterales inaequales alfajok jelennek meg, melyek között a különbség abban mutatkozik, hogy a szerződés célja a kötelezettségek teljesítésének „cseréjére” (Synallagma) irányul-e (pl.: adásvétel), vagy sem (pl.: kölcsön).⁶² Ismert még az élők közötti (Verträge unter Lebenden) és halál esetére szóló (Verträge von Todes wegen) kontraktusok szétválasztása is,⁶³ valamint a szerződési szolgáltatások alapján történő minősítés is: dare (Pflicht zu Sachleistung, Kauf), facere (Pflicht zu persönlicher Leistung, Auftrag) és praestare (Pflicht zur Erfolgs-Gewährleistung, Werkvertrag).⁶⁴

A francia szerződési jog egyoldalú, illetve kölcsönös kötelezettséget keletkeztető (contrats unilatéraux – contrats synallagmatiques), ingyenes, illetve visszerthes (contrats á titre gratuit – contrats á titre onéreux), nevesített, illetve nevesítetlen, valamint kon-

⁵⁴ BEALE 2012, 80. p.; FURMSTON 2010, 26. p.; DUXBURY 2011, 5. p.; United Dominions Trust (Commercial) Ltd v Eagle Aircraft Services Ltd (1968) 1 W.L.R. 74.; ELLIOTT, CATHERINE – QUINN, FRANCES: *Contract Law*, Pearson Education Limited, Harlow, 2011. 12. p.; BROWNSWORD, ROGER: *Smith & Thomas: A Casebook on Contract*, London, 2009. 61. p.; POOLE 2010, 79–81. pp.; Daulia Ltd v Four Millbank Nominees Ltd [1978] Ch 231; STONE, RICHARD: *The modern law of contract*, London – New York, 2011. 42. p.

⁵⁵ BEALE 2012, 80. p.; FURMSTON 2010, 26. p.

⁵⁶ FURMSTON 2010, 26. p.; KRAMER 2010, 39. p.

⁵⁷ „eine bunte Vielfalt von Vertragstypen”, „der Vertrag floriert wie nie zuvor”; *Neue Vertragsformen der Wirtschaft: Leasing, Factoring, Franchising*, in: KRAMER ERNST A. (szerk.): *St. Galler Studien zum Privat-, Handels- und Wirtschaftsrecht*, Band 5., Bern – Stuttgart, 1985. 21. p.

⁵⁸ HONSELL, HENRICH et al. (szerk.): *Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht I.*, Basel, 1992. 24. p.

⁵⁹ HONSELL 1992, 851. p.; GUHL, THEO: *Das Schweizerische Obligationenrecht mit Einschluss des Handels und Wertpapierrechts*, Zürich, 1972. 291. p.

⁶⁰ Pl. Leasing, Factoring, Franchising, Lizenzvertrag, Fernunterrichtsvertrag, verwandte Absatzmittlungsvertrag, Kreditkartengeschäft, joint-venture-agreement, Management Consulting Vertrag etc.; KRAMER 2010, 22. p.; HONSELL 1992.; GUHL 1972, 290. p.

⁶¹ THUR, ANDREAS VON – PETER, HANS: *Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts*, Zürich, 1979. 148. p.

⁶² THUR – PETER 1979, 149. p.

⁶³ Uo. 151. p.

⁶⁴ HONSELL 1992, 24–26. pp.

szenzuál, illetve reál kontraktusok között tesz különbséget.⁶⁵ Azokon a szerződéseken belül, melyek kölcsönös kötelezettségek teljesítését írják elő két alcsoport létezik: a kötelezettségek cseréjén alapuló (contrats commutatifs) és a kockázati jellegű megállapodások.⁶⁶ A nevesítetlen megállapodások pedig vegyes és atipikus szerződésekre bonthatók tovább.⁶⁷

A német kötelmi jogban a jogügyletek csoportosítása került előtérbe, a szerződések tipizálása inkább háttérbe szorult. A jogügyleteket a résztvevők száma és a részvétel módja alapján egy- és többoldalú jogügyletekre oszthatjuk.⁶⁸ A jogügyletek tárgya szerint történik a jogterületi besorolás (pl.: dologi jogi, kötelmi jogi, családjogi etc.), a jogügyletek jogkövetkezményeinek figyelembevételével kötelezettségvállaló és rendelkező jogügyleteket különböztethetünk meg.⁶⁹ A jogügyletek közötti különbségtétel alapulhat még alakszerűségi kritériumon (formához kötött-e), feltételtől függőségen, a hatályosulás időbeliségén (azonnali, vagy későbbi időpontbeli), azon, hogy kik között realizálódik (élők között, vagy halál esetére szól), visszterhességen (vagy ingyenes-e a jogügylet) és azon, hogy absztrakt vagy kauzális-e a jogügylet (kiderül-e belőle annak célja és jogalapja).⁷⁰ A német kereskedelmi jog a kereskedelmi jogügyleteken belül a fogyasztói és a kereskedői jogügyletek közötti különbségtételt ismeri.⁷¹ A jogügyletek kategorizálásával mellett szerződéstipizálások is megjelennek a német kötelmi jogi szakirodalomban:

- mely jogterület normái szabályozzák (dologi jogi, öröklési jogi, családjogi, kötelmi jogi);⁷²
- egyoldalú (ajándékozás, kezesség) vagy kölcsönösen kétoldalú kötelezettségek teljesítését (adásvétel, bérlet) tartalmazza a kontraktus;⁷³
- törvénykönyvi sorrend szerinti felosztás (einzelne Vertragstypen);⁷⁴
- a szerződés közvetett tárgya alapján dologátadásra (Sachüberlassung), szolgáltatásteljesítésre (Dienstleistung) vagy másra (sonstige Schuldverhältnisse: Gesellschaftsvertrag, Gemeinschaft, Sicherung und Bestärkung einer Schuld) irányulnak-e a megállapodások,⁷⁵
- a szerződő felek által tanúsított magatartás szempontjából konszenzuál és reál kontraktusok keletkezhetnek;⁷⁶

⁶⁵ FERID, MURAD: *Das Französische Zivilrecht*, Frankfurt am Main – Berlin, 1971. 403–405. pp.

⁶⁶ FERID 1971, 405. p.

⁶⁷ FERID 1971, 406. p.

⁶⁸ LARENZ, KARL: *Allgemeiner Teil des deutschen bürgerlichen Rechts*, München, 1989. 318. p.

⁶⁹ LARENZ 1989, 319. p.; SCHLECHTRIEM, PETER: *Schuldrecht, Allgemeiner Teil*, Tübingen, 1992. 10. p.

⁷⁰ LARENZ 1989, 319. p.; LARENZ, KARL – WOLF, MANFRED: *Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts*, München, 2004. 410–411., 418–419., 423. pp.; PALANDT, OTTO: *Bürgerliches Gesetzbuch*, Beck'sche Kurz Kommentar, Band 7, München, 2009. 73–74. pp.

⁷¹ MÜSSIG, PETER: *Wirtschaftsprivatrecht, Rechtliche Grundlage wirtschaftlichen Handelns*, Heidelberg, 2006. 78. p.

⁷² PALANDT 2009, 150. p.

⁷³ Uo. 150. p.; MÜSSIG 2006, 102. p.; KLEIN, HANS-JOACHIM: *Wirtschaftsprivatrecht*, Wiesbaden, 1978. 119. p.

⁷⁴ REITHMANN, CHRISTOPH – MARTINY, DIETER (szerk.): *Internationales Vertragsrecht, Das internationale Privatrecht der Schuldverträge*, Köln, 2004.

⁷⁵ MÜSSIG 2006, 217–218. pp.

⁷⁶ SCHLECHTRIEM 1992, 11. p.

– jogszabályban rögzített szerződések, ezek vegyes megjelenése (Typenkombinati-on: Hotelbeherbergungsvertrag, Typenverschmelzung: gemischte Schenkung, Typenneu-schaffung: Garantievertrag) és típusidegen (typenfremde Verträge) megállapodások el-választása;⁷⁷

– a harmadik személyt (személyeket) érintő szerződéseken belül egy szerződés által célhoz kötött jogalanyok megállapodása (társasági szerződés) és több szerződés által különböző szerződő feleket összekapcsoló kontraktusok (láncszerződés, Kettenvertrag: Girovertrag, és hálószerződés, Netzvertrag: Franchise-Vertrag) megkülönböztetése.⁷⁸

Az osztrák szerződési jogban szisztematikus szerződési tipizálásra nem került sor, köszönhetően egyrészt a kombinációs és sporalizált jogalkotásnak, másrészt a jogüg-ylettan alapos kidolgozottságának.⁷⁹ A jogügyletek felosztása csaknem azonos a német szerződési jogi szakirodalomban megjelenő alfajokkal, így egyoldalú és többoldalú,⁸⁰ vagyoni jogi és személyi jogi, egyoldalú és kétoldalú kötelezettségvállalást tartalmazó, juttatási célú és anélküli, visszerthes és ingyenes, kötelezettségvállaló és rendelkező, absztrakt és kauzális, élők közötti és halál esetére szóló, formához kötött és alakszerűtlen, jogterületi (kötelmi jogi, dologi jogi, családjogi, öröklési jogi) és jogági (magánjogi, közjogi) jogügyleti csoportokat felállítva.⁸¹ Emellett speciálisabb szempon-tú jogügyleti megkülönböztetések is fellelhetők: konkrét célra irányuló egyszeri (gewöhnlicher Kauf, Tausch, Schenkung) és tartós jogviszonyt keletkeztető jogügyletek (Miete, Dienstvertrag, Versicherungsvertrag, Bezugsverträge) csoportjai,⁸² csak keres-kedők közötti (Handelsgeschäft), valamint kereskedő/vállalkozás és fogyasztó közötti (Verbrauchergeschäft), továbbá nem vállalkozások/kereskedők közötti (Privatrecht) jogügyleti altípusok.⁸³

Az olasz szerződési jogdogmatika is kidolgozta az alapvető szempontok szerinti jogügyleti alfajokat: alakszerűség szempontjából formához kötött vagy anélküli, a résztvevők száma szerint egyoldalú (negozio unilaterale), kétoldalú (negozio bilaterale) vagy többoldalú (negozio plurilaterale), realizálódása alapján élők közötti (negozi inter vivos) vagy halál esetére szóló (negozi mortis causa), a szolgáltatások egyenértékűségé-vel kapcsolatban visszerthes (negozio oneroso) vagy ingyenes (negozio gratuito) típu-sokat képezve.⁸⁴

⁷⁷ LARENZ, KARL – CANARIS, CLAUDIUS-WILHELM: *Lehrbuch des Schuldrechts*, Band II/2., Besonderer Teil, München, 1994. 42. és 60. p.

⁷⁸ LARENZ – WOLF 2004, 432. p.

⁷⁹ 2013. 10. 02-án Prof. Martin Winnerrel (Forschungsinstitut für mittel- und osteuropäisches Wirtschaftsrecht, Wirtschaftsuniversität Wien) folytatott konzultáció alapján.

⁸⁰ KREJCI, HEINZ: *Handelsrecht*, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2005. 232. p.

⁸¹ KOZIOL, HELMUT – WELSER, RUDOLF: *Grundriss des bürgerlichen Rechts, Allgemeiner Teil, Schuldrecht I.*, Wien, 1992. 96–103. pp.; BYDLINSKI, PETER: *Bürgerliches Recht, Band I, Allgemeiner Teil*, Wien, 2005. 83–86. pp.; KOZIOL, HELMUT et al.: *Grundriss des bürgerlichen Rechts, Band I, Allgemeiner Teil, Sachenrecht, Familienrecht*, Wien, 2006. 113–120. pp.; ORTNER, HELMUT: *Bürgerliches Recht graphisch dargestellt*, Wien, 2004. 7–9. pp.

⁸² BYDLINSKI 2005, 84. p.; DORALT, Peter et al.: *Grundzüge des Privatrechts, Bürgerliches Recht I*, Wien, 1999. 34. p.

⁸³ BYDLINSKI 2008, 86. p.; DORALT et al. 1999, 26. p.

⁸⁴ ECCHER, Bernhard et al.: *Handbuch Italienisches Zivilrecht*, Wien, 2009. 120–125. pp.

A magánjog szerződéseinek klasszifikálási szempontjaira vonatkozóan az európai szerződési jogi szakirodalomban új megközelítések is feltűntek: az egyedi és az egymással összefüggő megállapodások kategorizálásával.⁸⁵ Az utóbbiak kapcsán

a) szerződési lánc(olat) (contractual chains) elnevezés alkalmazása olyan szerződésekre, amelyeket az kapcsol össze, hogy ugyanaz a közvetlen és közvetett tárgyuk⁸⁶ (lásd: disztribútori megállapodás);

b) a hálózati (network, Netzvertrag) szerződések kifejezés használata jelent meg olyan kölcsönösen összefüggő jogviszonyokra, amelyek jogalanyai megőrzik jogi és gazdasági elkülönültségüket (pl.: egy alvállalkozókra épülő vállalkozási szerződés, egy társaságon belüli kapcsolat a tagok és munkavállalók között etc.),⁸⁷ (contract clusters);⁸⁸

c) az 'esernyő' (umbrella), vagy keretmegállapodások (framework agreements) megjelölés is használatossá vált olyan kontraktusokra, amelyek formális keretet biztosítanak a közös célnak alárendelt szerződési döntéseknek, valamint a közös célra irányuló szerződési feltételek kidolgozásának;⁸⁹

d) a kapcsolt szerződések (linked contracts, Vertragsverbund, collegamento negoziale, contratos conexos o vinculados) elnevezés az európai magánjog-egységesítési folyamatokban terjedt el.⁹⁰ A kapcsolt szerződések megjelennek a távollévők között kötött szerződésekre vonatkozó 97/7/EK irányelvben, a fogyasztói hitelt szabályozó 87/102/EKG és 2008/48/EK irányelvekben, a timesharing-szerződést érintő 94/47/EK és 2008/122/EK irányelvekben, valamint a közös referenciakeret vázlatában is (DCFR). A kapcsolt szerződéseknel az egymással való összefüggés a szerződési felek részleges azonosságában és a szerződések tartalmi kölcsönhatásában mutatkozik meg (pl.: egyszerű kapcsolt kontraktus a fogyasztói hitellel kötött timesharing-szerződés, komplex kapcsolt megállapodás a franchise szerződés).⁹¹

„Általában nem tulajdonítunk jelentőséget a mindennapos dolgainknak, pedig ezek változtatják meg körülöttünk a világot.”⁹²

⁸⁵ CAMPBELL, DAVID (szerk.): *Implicit Dimensions of Contract, Discrete, Relational and Network Contracts*, Oxford and Portland, Oregon, 2003.; MITCHELL, CATHERINE: *Contract Law and Contract Practice, Bridging the Gap Between Legal Reasoning and Commercial Expectation*, Oxford and Portland, Oregon, 2013.

⁸⁶ DONGEN, SANNE VAN: *Groups of contracts, An exploration of types and the archetype from a Dutch legal perspective*, in: SAMOY, ILSE – LOOS, MARCO B. M. (szerk.): *Linked Contracts*, Cambridge – Antwerp – Portland, 2012. 10. p.

⁸⁷ ARRIGHETTI, Alessandro et al.: *Contract Law, Social Norms and Inter-firm Co-operation*. Cambridge Journal of Economics, 1997/21, 171–172. pp.; COLLINS, HUGH: *The Research Agenda of Implicit Dimensions of Contracts*, in: CAMPBELL 2003, 21. p.

⁸⁸ BROWNSWORD, ROGER: *Network Contracts Revisited*, in: AMSTUTZ, MARC – TEUBNER, GUNTHER (szerk.): *Networks: Legal Issues of Multilateral Cooperation*, Oxford and Portland, Oregon, 2009. 31–32. pp.

⁸⁹ MITCHELL 2013, 60–61. pp.

⁹⁰ URIBE, RORDRIGO MOMBERG: *Linked contracts: elements for a general regulation*, in: SAMOY, ILSE – LOOS, MARCO B. M (szerk.): *Linked Contracts*; Intersentia, Cambridge – Antwerp – Portland, 2012. 158. p.

⁹¹ Uo. 155–156. pp., 162–163. pp.

⁹² COELHO, PAULO: *Beszélgetések a mesterrel – a részletekben rejlő szeretet*.